

GİRİŞ ÜNİTESİ

- Sanat:** Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık.
- Sanatçı:** Güzel sanatların herhangi bir dalında yaratıcılığı olan, eser veren kimse, sanatkar.
- Sanat Eseri:** Yaratıcılık ve ustalık sonucu ortaya çıkan üstün ve değerli eser.
- Zanaat:** İnsanların maddeye dayanan gereksinimlerini karşılamak için yapılan, öğrenimle birlikte deneyim, beceri ve ustalık gerektiren iş, sınaat. (El ustalığı isteyen işleri yapan kişilere zanaatkâr denir.)
- Güzel Sanatlar:** Edebiyat, müzik, resim, heykel, mimarlık, tiyatro vb.insanda coşku ve hayranlık uyandıran sanatlardır. Temel nitelikleri: Güzellik, etkileyicilik, özgünlük, öğreticilik, evrensellik, yaratıcılıktır.

6. Edebiyat, güzel sanatların bir dalıdır. İşitsel (fonetik) sanatlara dahildir. Malzemesi dildir.

7. Aşağıdaki bilgileri doğru/yanlış olarak değerlendiriniz.

- Zanaatkâr, estetik zevk uyandırmak için; sanatçı ise fayda için ürün ortaya koyar. (...)
- Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılığa sanat denir. (...)
- Resim, minyatür ve heykel dramatik sanatlar içinde yer alır. (...)
- Yaratıcılık ve ustalık sonucu ortaya çıkan üstün ve değerli esere sanat eseri denir. (...)
- El ustalığı isteyen işleri yapan kişilere zanaatkâr denir. (...)
- Sanat eseri, sanatçısının kişiliğinden iz taşımaz. (...)
- Sanat eserinin, doğrudan bilgi vermek gibi bir amacı yoktur. (...)
- Sanat eserinde amaç insanlarda estetik haz uyandırmaktır. (...)
- Edebiyat, dramatik sanatlar içinde yer alır. (...)
- Sanat gerçeği ile hayat gerçeği farklıdır. (...)
- Güzel sanatlarda güzel bir eser yaratmak, faydalı eser üretmekten önemlidir. (...)
- Her sanat alanının malzemesi farklıdır. (...)
- Sanat eserinde anlam yoğunluğu vardır, anlamı kişiye göre değişebilir. (...)
- Edebiyat, müzik, resim, heykel, mimarlık, tiyatro vb.insanda coşku ve hayranlık uyandıran sanatlara *güzel sanatlar* denir. (...)
- Güzel sanatlar kullandıkları malzemeye göre sınıflandırılırlar. (...)
- Sanatsal gerçeklik dış dünyadaki gerçekliğin dönüştürülmüş halidir. (...)
- Topkapı Sarayı fonetik (işitsel) sanatlar içerisinde yer alır. (...)

Aşağıdaki metinlerin hangi bilimlerden yararlandığını veya hangi bilime kaynaklık ettiğini yazınız.

a. Babasıyla birlikte vilayetlerde bulunduğu günlerde en büyük zevki sırmalı elbiseler içinde, midilli bir at üstünde, arkasında çifte çifte uşaklarla sokak sokak gezip dolaşmaktan ibaret olan bu cici bey, İstanbul'a geldikten sonra üç şeye merak sarmıştı: araba kullanmak, alafranga beylerin hepsinden daha şık gezmek, Beyoğlu'ndaki Frenk berberlerle, kunduracılarla, terzilerle Fransızca konuşmak.

b. Hatice Hanım, on üç yaşındayken altmış yaşında bir kocaya vardığı için "evlilik" denen şeyden nefret etmişti. Başlıca merakı temizlikle, namusluluktaki. Köşkünün hizmetçi Eleni ve evlatlığı Gülten'le her sabah temizler, aşçısı Mehmet'i her gün tıraş ettirir, tepeden tırnağa beyaz giymeye mecbur ederdi. Kilerleri kitlemezdi, paraları meydanda olurdu. Hatice Hanım evden hiç çıkmaz yanındakilere de, "Benim gibi olun! Ben kimseyle görüşüyor muyum? Sakın siz de komşuların hizmetçileriyle, uşaklarıyla konuşmayın. El, insanı azdırır!" derdi.

c. Ah, zavallı hırpalanmış, ezilmiş hayat! Mavi bir geceyle siyah bir gece arasında geçen şu zavallı, mutsuz hayat! Bir elmas yağmuru altında gelişerek, şimdi siyah bir inci yağmurunun altında gömülen o umut çiçekleri! İşte görüyordu: Gözlerinin önünde yağın bu siyahlıklar denize döküldükçe bir sarhoşluk ezgisiyle boğulan bu karanlıklar, işte bunlar, o rüya hayatın üstüne çekilen bir yas kefeni değil miydi?

d. Toros Dağları'nın etekleri ta Akdeniz'den başlar. Kıyıları döven ak köpüklerden sonra doruklara doğru yavaş yavaş yükselir. Kıyıları, dümdüz, cıcalanmış gibi düz, killi topraklardır. Düz, killi topraklardan sonra Çukurova'nın bükleri başlar. Örlümüşçesine sık çalılar, kamışlar, böğürtlenler, sazlarla kaplı, koyu yeşil, ucu bucağı belirsiz alanlardır bunlar.

e. Bugün pazardı. Hüseyin Ârif bir gün evvelki gazeteyi aldı. Tekrar okumaya başladı. Çanakkale'ye dair İstanbul'dan, Berlin'den, Londra'dan gelen telgrafları süzdü. Karadan ve denizden hücum ediyor, Boğaz'a döktüğümüz torpiller toplanıyor; Kumkule'ye, Seddülbahir'e, Anafarta'ya çıkan İngiliz, Fransız askereri ilerliyor. Romanya, ülkesinden mühimmat geçirmiyordu.

8. **Edebiyat:** Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın.

9. Edebiyatın kökeni Arapça "edeb" kelimesidir. Bundan dolayı edebiyatla ahlaki değerler arasında ilişki kurulmuştur. Yazarlara göre değişen edebiyat tanımlarından bazıları şunlardır:

- *Dil vasıtası ile insandan insana ve nesilden nesile aktarılan her beşeri ifade, edebiyattır.* (Cemil MERİÇ)
- *Edebiyat; tarihsel, sosyal ve kültürel olandan hareketle dille gerçekleştirilen güzel sanat etkinliklerine ve eserlerine verilen genel addır.* (Şerif AKTAŞ)

- *Edebiyat; malzemesi dil, kaynağı yaşantılar ve hayal gücü olan bir yaratıcılık, başka deyişle bir sanat dalıdır.* (Gürsel AYTAÇ)

- *Edebiyat, dil aracıyla estetik bir aktivitedir.* (Jürgen LANDWEHR)

- *Edebiyat, dinamik bir konuşma kurgusudur.* (Yuri TINYANOV)

10. Edebî: Edebiyatla ilgili, edebiyata ilişkin, yazınsal.

11. Edebî Eser: Edebiyat türlerinden biriyle kaleme alınmış, sanat değeri taşıyan eserlerin her biri.

12. Edebî Dil: Edebî değeri olan eserlerde kullanılan dil, yazın dili.

13. Edebî (Kurmaca) Gerçeklik: Gerçeğin dönüştürülmüş halidir. Sanatçının duygu ve düşünce dünyasından izler taşır.

14. Edebî Sanat: Edebiyatta anlatımı zenginleştirmek, renklendirmek ve daha çarpıcı bir duruma getirmek için temelde benzeteme esasına dayalı söz ve manaya bağlı anlatım inceliği ve özelliği.

15. Edebiyat Tarihi: Bütün edebî hareketleri ve dönemleri, yazarları, şairleri, dil ve üslup özelliklerini açıklayan bilim dalı veya kitap, yazın tarihi.

16. Edebiyatın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: Konusu insan olan ve dili bir araç olarak kullanan edebiyat birçok bilim dalıyla ilişki kurar: tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, felsefe, bilim-teknik...

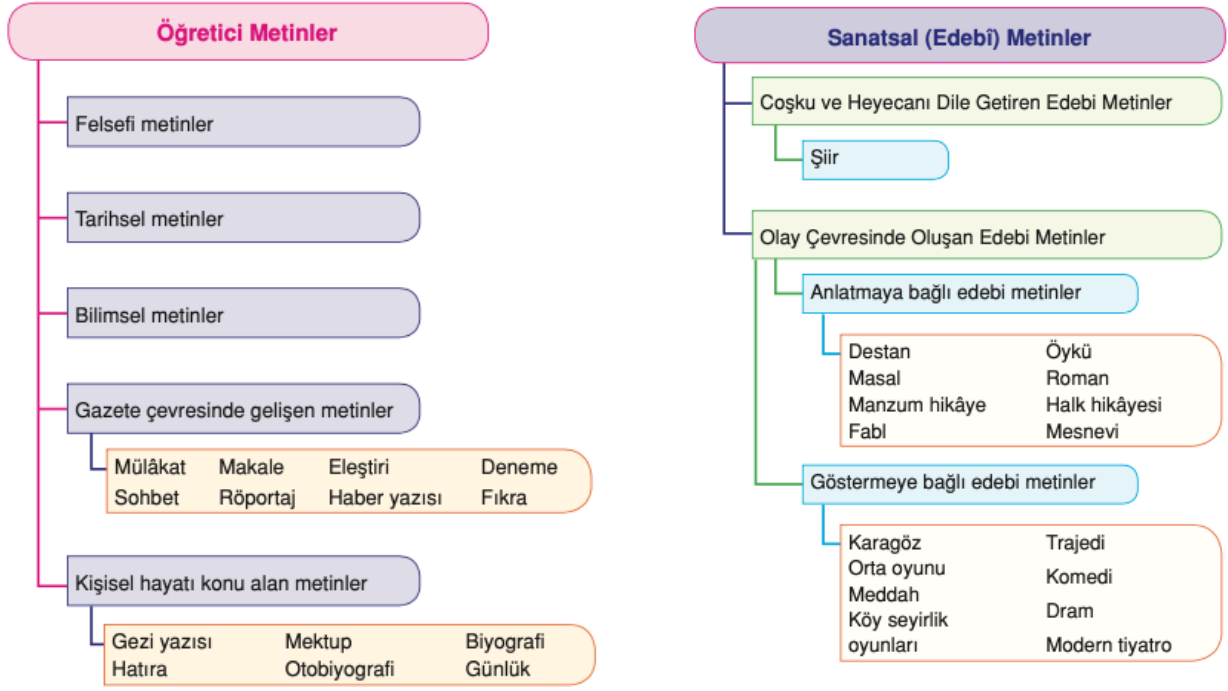
17. İnsanı her yönüyle anlatmayı amaçlayan edebiyat; öykü, roman, tiyatro gibi türlerde kimi zaman insan ruhunu derinlemesine tahlile girer. Bu durumda edebiyat *psikoloji* bilimiyle ilişki içindedir. Bazı edebî eserler, insanın varlık nedenini ve amacını sorgularken *felsefeden* yararlanır. Tarihî bir olayı konu edinen edebî eserler de hiç kuşkusuz *tarih* biliminden yararlanır. Edebiyatla diğer bilim dalları arasında da çeşitli düzey ve niteliklerde farklı ilişkiler elbette kurulabilir.

18. Edebiyatla bilim arasında farklı şekillerde ilişki söz konusudur. Bu ilişkinin temelinde her ikisinin de insan etkinliği olması vardır. Edebiyat da bilim de insana yöneliktir, insan içindir.

19. Edebiyat ve bilim birbirinden farklı yöntemler kullanır. Edebiyat kendi alanındaki üretiminde öznel bir bakışla güzelliğe ulaşmayı, kişiye estetik zevk kazandırmayı amaçlar. Bilim ise deney, gözlem, araştırma vb. yöntemlerle gerçeğe ve doğru bilgiye ulaşmayı amaçlar.

20. Metin: Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimeler bütünü, tekst.

21. Metinler; amaçlarına, hitap ettikleri kitleye, anlatım biçimlerine, gerçeklikle ilişkilerine (gerçeği ifade biçimlerine) göre *“öğretici metinler”* ve *“sanat metinleri / edebî metinler”* diye sınıflandırılır.

22. Öğretici metin ile edebî metin aynı konuyu işleyerek aynı gerçekliği ifade edebilir.

Bu iki metni ayıran özellik şudur: Gerçekliği ifade biçimleri.

Edebî metinde sanatçı gerçeklikten yararlanarak kurmaca bir gerçeklik yaratır. Öğretici metinde ise gerçeklik doğrudan doğruya verilir.

23. I.

Gün bitti. Ağaçta neşe söndü.
Yaprak ateş oldu, kuş da yakut;
Yaprakla kuşun parıltısından
Havuzun suyu erguvana döndü

II.

Güneş ışığı, atmosferden geçerken saçılma uğrar. Tüm renkleri barındıran beyaz ışıktan; yüksek enerjili mavi ışık, düşük enerjili kırmızı ışığa göre daha fazla saçılır. Bu durum beyazın içindeki maviyi azalttığından Güneş'in daha kırmızı görünmesine sebep olur.

Numaralanmış parçaların karşılaştırılması ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. parça edebî, II. parça ise öğretici bir metinden alınmıştır.
- B) I. parça duygu, II. parça bilgi odaklıdır.
- C) I. parçada nesnel bir bakış açısı varken II. parçada öznellik söz konusudur.
- D) I. parçada dil sanatsal (şiiirsel / edebî) işlevde, II. parçada ise göndergesel işlevde kullanılmıştır.
- E) I. parçada hissettirme, sezdirme; II. parçada ise haberdar etme esastır.

Aşağıdaki bilgilerin ilgili olduğu metin türünü işaretleyiniz.

	Öğretici Metin	Sanatsal Metin
a. Bir konuda bilgi vermek amacındadır.		
b. Doğruluğu herkesçe kabul edilebilir, kanıtlanabilir nitelikteki yargılara yer verir.		
c. Dil, şiirsel işleviyle kullanılır.		
ç. Anlatılmak istenen açıkça verilir.		
d. Okurun algısına göre değişebilen birçok anlam barındırır.		
e. Grafik, plan, çizgi gibi dil dışı öğeler de kullanılabilir.		
f. Yalın, anlaşılır bir dil kullanılır.		
g. Sözcüklerin yan yana getirilmesinde bir seçim, uyum vardır.		
ğ. Yazarının kişiliğini yansıtır.		
h. Sezdirme, hissettirme, çağrıştırmaya ön plandadır.		
ı. Sözcükler bilinen anlamıyla, yani gerçek anlamıyla kullanılır.		
i. İmgelere yer verir.		

24. İnsanoğlu kendini ifade etmek için üç biçim kullanmıştır. Bunlardan ilki, kişinin yaşadığı her türlü hâli coşku ve heyecanla dile getirmesidir. - - - - bu ifade biçiminin ürünüdür. İnsanın diğer ifade biçimi anlatmadır; - - - -, - - - -, - - - - insanın bu anlatma ihtiyacının örnekleridir. Kişinin kendini ifade etme biçimlerinden biri de göstermedir. Anlatılmak istenenler sergilenir. Karagöz ve Hacivat göstermeye bağlıdır.

Yukarıda boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) Şiir B) Roman C) Mesnevi D) Tiyatro E) Mektup

25. Sözlü anlatım türleri: Sunum, açık oturum, panel, sempozyum (bilgi şöleni), münazara, forum, konferans, nutuk (söylev / hitabet).

26. Aşağıdaki sözlü anlatım türlerini tanımlarıyla eşleştiriniz

1	Geniş halk kitlelerini ilgilendiren bir konunun, uzmanlarınca bir başkan yönetiminde dinleyici grubu önünde tartışıldığı konuşmalardır.	a	Münazara
2	Toplumsal bir sorunun geniş bir kitle önünde ayrıntılarıyla tartışıldığı, tüm dinleyicilerin eşit söz hakkına sahip olduğu tartışma türüdür.	b	Sempozyum
3	Görsel iletişim öğelerinden ve teknolojik araçlardan yararlanılarak dinleyicilere çeşitli konularda bilgi vermek amacıyla yapılan sözlü anlatımdır.	c	Açık oturum
4	Bir konunun çeşitli yönleri üzerinde, aynı oturumda, konunun uzmanı değişik kimseler tarafından yapılan seri konuşmalardır.	d	Panel
5	Bir tezle antitezin, iki grup arasında bir hakem heyeti (jüri) huzurunda tartışıldığı konuşmalardır.	e	Forum
6	Bir konunun karar vermekten çok, çeşitli yönlerden aydınlatılması için bir topluluk önünde sohbet havasında tartışılmasıdır.	f	Sunum

27. Cevaplar:

1. Açık Oturum 2. Forum 3. Sunum 4. Sempozyum (Bilgi Şöleni) 5. Münazara 6. Panel

28. **Dil**, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir araç kendisine özgü kuralları olan ve ancak bu kurallar çerçevesinde gelişen **canlı bir varlık**, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış **anlaşmalar sistemidir**.
29. **Ölçünlü - Standart Dil**: Yönetimde, hukukta, eğitimde, ticarete, basın yayın alanlarında gerek sözlü gerekse yazılı olarak kullanılan, ortak kurallara dayanan, sosyal sınıf ve yerel iz taşımayan dil türü; standart dil:
"Ağızlar ölçünlü dili söz varlığı açısından da besleyen kaynaklardır." - **Yusuf Çotuksöken**.
30. Standart / Ölçünlü Dil: İstanbul Türkçesi
31. **Dilin Kullanımından Doğan Türleri**:
- **Ağız**: Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili Karadeniz ağızı, Ege ağızı, Erzurum ağızı...
Beni bak gu, n'apıp durun? (Bana bak kız, ne yapıyorsun?) Ege ağızı
 - **Şive**: Bir dilin, yazılı kaynaklarla izlenebilen tarihî gelişimi içinde ayrılmış kollarıdır. Türkmen şivesi, Kafkas şivesi... *Neçe yaşın var?* (Kaç yaşındasın?) Azeri şivesi
 - **Lehçe**: Bir dilin, tarihî gelişimi içinde yazılı kaynaklarla izlenemeyen dönemlerinden ayrılmış kollarıdır. Çuvaşça (Çuvaş lehçesi), Yakutça (Yakut lehçesi)
En ubayın hanna üöreneriy? (Senin ağabeyin nerede okuyor?) Yakut lehçesi
 - **Argo**: Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin, serserilerin, külhanbeylerinin söylediği söz veya deyim. (**marizlemek**: **dövmek**)
 - **Jargon**: Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığı. Tıp jargonu... *Hasta eks (ex) oldu.*

32. Deli Yusuf'un zurna gibi çatlak sesi uzaktan işitilmekteydi:

— Yire batası? Dün ni şekil gelmedin? İreceb'i yola salacaklarmış. Karabibik, Deli Ali'ye seslendi.
— Genem Deli Yusuf ünlüyo!
— He He, İreceb'i uğratacaklarmış deyyo. Senin habarın var mı?
— Dün gün Yosturoğlu diyoodu. Askere gidiyoomuş.
— Adalya(Antalya)dan çağırımışl.. Muayna olacakmış.

Aşağıdakilerin hangisinde bu parçada örneklenen dilin kullanımından doğan türünün tanımı doğru verilmiştir?

- A) Ortak dilden ayrı olarak belirli toplulukların ses, yapı, söz dizimi ve anlam bakımından farklılık gösteren dili veya kelime dağarcığıdır.
- B) Bir dilin, yazılı kaynaklarla izlenebilen tarihî gelişimi içinde ayrılmış kollarıdır.
- C) Bir dili toplum olarak konuşan ve yazarların hep birlikte uydukları, ağız özelliklerinden arındırılmış, belirli ölçü ve kurallara bağlı ortak dildir.
- D) Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığıdır.
- E) Bir dilin bir ülke sınırları içindeki farklı yerleşim bölgelerinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılaşan konuşma biçimidir.

33. Dilin İşlevleri:

- **Göndergesel işlev:** Dilin bilgi verme, bilgiyi olduğu gibi aktarma işleviyle kullanılmasıdır.
Padok, hipodromda yarış atlarının yedekte gezdirildikleri yerdir.
- **Heyecana bağlı işlev:** Göndericinin heyecanını ve duygularını iletme amacıyla kullandığı dildir.
Eyyvah, en yakın arkadaşımın doğum gününü unuttum!
- **Alıcıyı harekete geçirme işlevi:** Amaç alıcıda bir tepki, bir davranış değişikliği yaratmaktır.
Hijyene önem verenlerin tercihi burada sizleri bekliyor.
- **Kanallı kontrol işlevi:** Bu işlev daha çok, soru cümleleriyle karşımıza çıkar.
Söylediklerim anlaşıldı mı?
- **Dil ötesi işlev:** Dille / gramerle (dil bilgisiyle) ilgili bilgi vermek için kullanılır.
İsimlerin önlerine gelerek onları niteleyen ya da belirten sözcüklere sıfat denir.
- **Sanatsal (şiiirsel) işlev:** Sözcüklere günlük anlamlarının dışında yeni anlamlar yüklenir.
Hüzünlü bir yağmur sarıyor gözlerini.

34. I. Bu kampanya kaçmaz! Katılın, siz de kazançlı çıkın!

II. Bunları tekrar söylememe gerek var mı?

III. Leylekler sonbaharda sıcak bölgelere göç eder.

IV. Sözcüğün akla gelen ilk anlamına temel anlam denir.

Yukarıdaki cümlelerde dilin hangi işlevi kullanılmamıştır?

A) Göndergesel B) Kanallı kontrol C) Dil ötesi D) Sanatsal / Şiiirsel E) Alıcıyı harekete geçirme

35. Türkiye çölleşme konusunda büyük risk altında. Çalışmalar, küresel ısınmanın Türkiye üzerindeki en olası etkisinin çölleşme riski olduğunu gösteriyor. Her yıl Türkiye'nin toplam yüz ölçümünün onda biri yani 60 bin kilometrelik alan çölleşiyor.

Yukarıdaki parçada dil, hangi işleviyle kullanılmıştır?

- A) Heyecana bağlı
B) Alıcıyı harekete geçirme
C) Göndergesel
D) Dil ötesi
E) Sanatsal

36. İletişim öğeleri:

- **Gönderici (Kaynak):** İletişimi başlatan ögedir.
- **Alıcı:** Kodlanmış iletiyi alan ona anlam verip kodu çözen, geri bildirim verendir.
- **İleti (Mesaj)**
- **Kanal:** İletinin alıcıya ulaşmasını sağlayan araç ve yoldur. *Işık, hava, ses, resim...*
- **Geri Bildirim (Dönüt):** Göndericinin iletisine alıcının verdiği karşılıktır.
- **Kod (Şifre):** İletinin özel bir tarzda düzenlenmiş halidir. İletişimin gerçekleşmesi için göndericiyle alıcının aynı kodu bilmesi gerekir. Türkçe gönderilen ileti için Türkçe bilinmesi gibi.
- **Bağlam:** İletişime katılan öğelerin birlikte oluşturduğu ortam.

- 37.** Karın lapa lapa yağdığı anlarda bir adam alelacele eczaneye girdi ve tuttuğu buruşuk kâğıdı ıslak elleriyle kalfaya uzatıverdi. Kalfa, kâğıdı almadı; adama kaşıyla diğer müşterileri gösterdi. Bunun üzerine adam başını eğerek sıranın en arkasına geçti.

Bu parçanın iletişim öğeleri ile ilgili aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) Gönderici: *Adam*
B) Bağlam: *Eczane*
C) Alıcı: *Diğer müşteriler*
D) Geri bildirim: *Adamın sıraya geçmesi*
E) Kanal: *Kalfanın mimiği*

- 38. Kültür:** Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.

39. Kültürün unsurları:

- Dil (kültürü taşıyıcı)
- Gelenek görenek
- Dünya görüşü
- Din
- Sanat
- Tarih